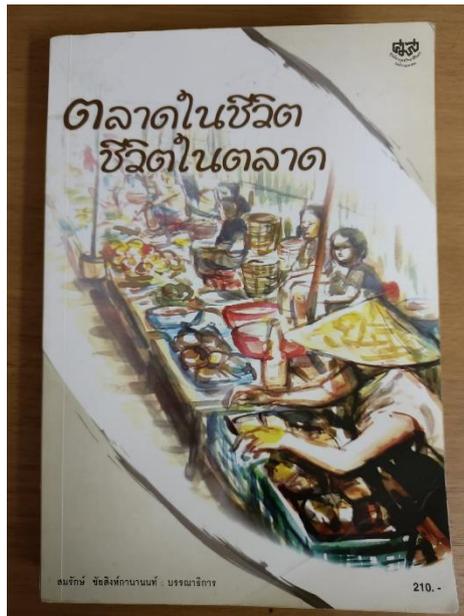

“ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด”

รวมภาพสะท้อนวิถีชีวิตและมิติทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา แสนสระ

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “ตลาดกับวิถีชีวิต” ขึ้นเมื่อปี 2547 และรวบรวมบทความจำนวน 5 เรื่อง ลงในหนังสือ “ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด” ดังนี้

“ตลาดกับวิถีชีวิต : บทสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องตลาดในสังคมไทย” ของ กิตติพร ใจบุญ

“ตลาดนัดมหาวิทยาลัยมหิดล : การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่” ของ อธิตา สุนทรโรทก

“รหัสทางวัฒนธรรมของการจับจ่าย : เล่าเรื่องการค้าขาย ชีวิตผู้หญิง และสังคมในตลาดสดบึงควา – ฮานอย” ของ ษ์สรา ชมะวรรณ มุกดาวิจิตร

“ตลาดชายขอบของมอญพลัดถิ่น” ของ ดำรงพล อินทร์จันทร์

“ชีวิตของสินค้ามือสองประเภทแฟชั่นเครื่องแต่งกายในตลาดนัดชั่วคราว : แง่มุมบางประการ” ของ ศิริรินทร์ ใจเที่ยง”

แม้ว่าช่วงเวลาของการจัดทำหนังสือเล่มนี้จะผ่านมากกว่า 20 ปี แต่วิถีและบทบาทของตลาดในงานวิจัยยังคงมีพลังในการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นัยของตลาดที่ปรากฏในงานวิจัยชุดนี้ ตลาดมิใช่เพียงเป็นแหล่งซื้อขายสินค้า ทว่ายังเป็นพื้นที่แห่งชีวิตที่ทำให้ผู้คนได้พบปะ พูดคุย

แลกเปลี่ยนข่าวสาร ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เป็นศูนย์รวมผู้คนอาชีพต่าง ๆ เป็นพื้นที่สร้างมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอันทรงพลัง

กิตติพร ใจบุญ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตลาดในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวถึงการดำรงอยู่ และการปรับตัวของตลาดต่างๆ ความเชื่อมโยงของตลาดน้ำและการเฟื่องฟูของตลาดบกอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมและระบบขนส่ง การขยายตัวของย่านการค้าและการพัฒนารูปแบบตลาดนัด ตลอดจนลักษณะทางกายภาพของเมืองที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาด เวลา สินค้า ผู้คน และภาพรวมของการซื้อขายสินค้าในตลาด สะท้อนให้เห็นวิถีและพลังของตลาดผ่านการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

อธิตา สุนทรโรทก ศึกษาตลาดนัดมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่าตลาดนัดคือการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ จากสถานที่ราชการที่มีกฎควบคุมอย่างชัดเจนกลายเป็นแหล่งรวมผู้คนทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยเข้ามาซื้อของตามอัธยาศัยในวันที่มีตลาดนัด ความพลุกพล่านจอแจของผู้คนทำให้พื้นที่มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่แห่งการพักผ่อนและการบริโภค แตกต่างจากการที่แม่บ้านไปซื้อกับข้าวในตลาดสด

ฐัสรา ชมะวรรณ มุกดาวิจิตร ศึกษาเกี่ยวกับรหัสทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการจับจ่าย การค้าขาย ชีวิต ผู้หญิง และสังคมในตลาดสดแบ๊อคควา – ฮานอย พบว่าตลาดสดนับเป็นพื้นที่ของผู้หญิง ทั้งฝ่ายแม่ค้าและลูกค้า ที่ต่างก็มีจุดประสงค์เดียวกันคือหาเลี้ยงครอบครัว มีกิจกรรมการซื้อขาย การต่อรองราคา การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ของคนในตลาด ภาพของตลาดเป็นไปในลักษณะของการต่อรองและการแสวงหาทางเลือก เป็นพื้นที่สร้างสรรค์และแสดงถึงพลังของมนุษย์ในการปรับตัวด้านต่างๆ อย่างชัดเจน

ดำรงพล อินทร์จันทร์ ศึกษาตลาดชายขอบของมอญพลัดถิ่น มองว่าตลาดเป็นศูนย์กลางทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน แม้ว่าการครอบงำเชิงอำนาจของระบบเศรษฐกิจการเมืองระดับชาติและนานาชาติ ทำให้ชุมชนมอญพลัดถิ่นกลายเป็นคนชายขอบ แต่ก็ช่วยธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนมอญในชุมชนแห่งนี้และกลายเป็นจุดขายของตลาดที่ตั้งดูคนนักท่องเที่ยวเข้ามา

ศิรินทร์ ใจเที่ยง กล่าวถึงชีวิตของสินค้ามือสองประเภทแฟชั่นเครื่องแต่งกายในตลาดนัดชั่วคราว โดยสะท้อนให้เห็นการปรับตัวของคนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบภายหลังเศรษฐกิจฟองสบู่แตก มีการเปิดทำยารดขายของ นำเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายออกมาขาย เสื้อผ้ามือสองเป็นทางเลือกในการแสดงออกและสร้างสรรค์เฉพาะตัว เป็นการปรับตัวให้อยู่รอดทางเศรษฐกิจ มีการกำหนดราคาสินค้าโดยคำนึงถึงสถานภาพของลูกค้า และคิดราคาพิเศษหากมีความสัมพันธ์ทางสังคมใกล้ชิดกัน

“ตลาด” เป็นพื้นที่มีชีวิต สร้างชีวิต และดำเนินไปเพื่อชีวิต “ตลาดในชีวิต” สะท้อนวิถีและบทบาทของตลาดในด้านการเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้า ส่วน “ชีวิตในตลาด” คือเสน่ห์และพลังของผู้คนที่มารวมตัวกัน เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในตลาด เป็นแหล่งยังชีพ เป็นพื้นที่เพลิดเพลินในการบริโภค เป็นพื้นที่ต่อรองราคา สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และมีมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าเสมอมา

รายการอ้างอิง

สมรักษ์ ชัยสิงห์กานนท์. (2549). **ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).